

สืบสานตำนานมอญจู้เม็ญ

โครงการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมมอญจู้เม็ญ
ในพื้นที่ตำบลบางจะเกร็ง

ในวันที่ประเพณีจ้เมิญที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกำลังจะหายไปจากชุมชนบางจะเกร็ง ชุมชนชาวมอญเก่าแก่ในตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งที่ในอดีตประเพณีจ้เมิญถือเป็นประเพณีสำคัญที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างมาก ทีม S.T.T.ศรัทธาธรรม ที่เป็นเด็กและเยาวชนในพื้นที่เห็นถึงความสำคัญของประเพณีจ้เมิญและอยากอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป จึงลุกขึ้นมาทำโครงการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมจ้เมิญในพื้นที่ตำบลบางจะเกร็ง เพื่อให้เยาวชนและคนในชุมชนเกิดความตระหนักและกลับมาใส่ใจในประเพณีจ้เมิญ ประเพณีสำคัญที่บ่งบอกตัวตนของความเป็นมอญบางจะเกร็ง

กระบวนการทำงาน

- 1 วางแผนการทำงาน และจัดทำแผนที่ผู้รู้วัฒนธรรมจ้เมิญในชุมชน

ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมจ้เมิญจากผู้รู้ในชุมชน

2

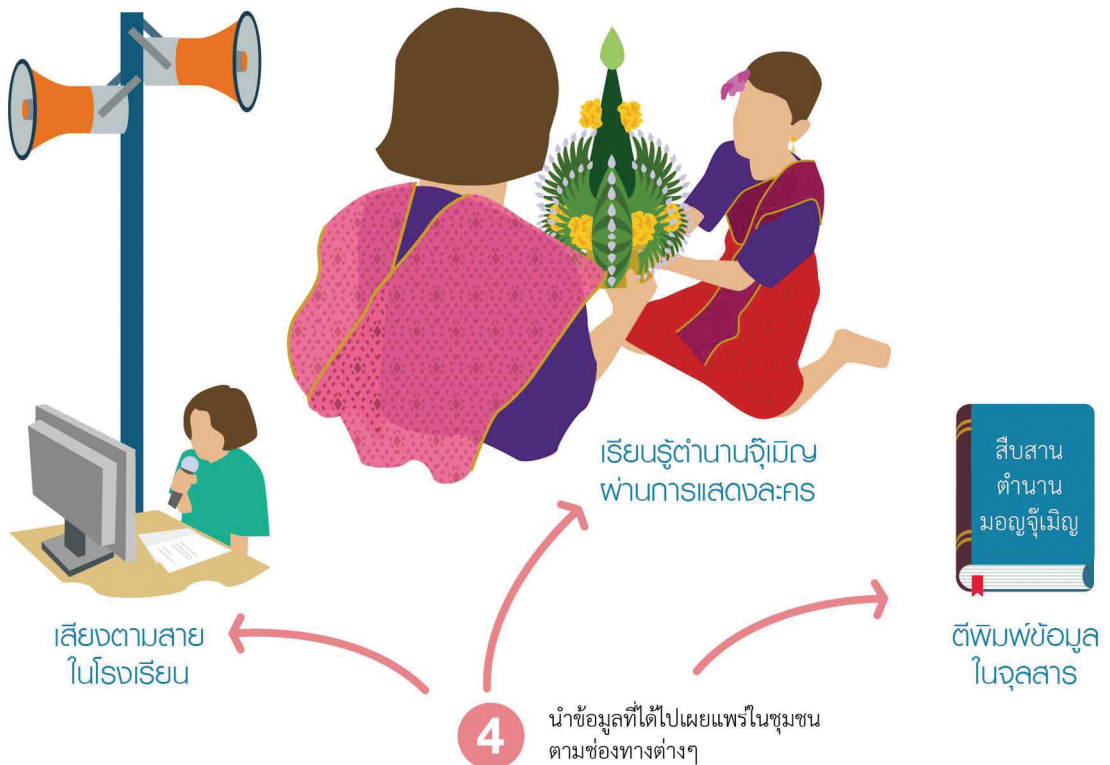
คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อเยาวชน

ภาคภูมิใจในชาติพันธุ์มอญ เข้าใจคำวาทหน้าที่ และรับความผิดชอบมากขึ้น มีความมั่นใจ ในตัวเอง กล้าคิด กล้าทำ ยอมรับความคิดเห็นต่าง รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับชุมชน และที่สำคัญทำให้ ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้นเพราะรู้จักดูแล เอาใจใส่ปู่ย่าตายายที่บ้านมากขึ้น

ต่อชุมชน

มีการจัดเก็บองค์ความรู้เรื่องประเพณีจื๋อเม็ญอย่างเป็นระบบ สายสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ผู้เฒ่าผู้แก่ รวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เด็กเยาวชนและคนในชุมชนให้ความสำคัญ กับวิถีวัฒนธรรมของชาวมอญบางจะเกร็งเพิ่มขึ้น ผู้ปกครอง เกิดความภาคภูมิใจในตัวเยาวชนที่ทำงานเพื่อชุมชน

โครงการนี้ทำให้มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เพราะได้ลงมือทำ จนกล้าคิด กล้าทำ ต่อยอดไปเรื่อย ๆ เดิมทีไม่อยากจะออกไปพูดคุยกับผู้คนในชุมชน เพราะกลัวไม่ได้รับความร่วมมือ แต่เมื่อเปิดตัวเองเข้าหาผู้อื่น ความห่างเหินกลับกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด จนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับชุมชนอย่างที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อน

ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลองทอดยาวไปจนถึงปากแม่น้ำ ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ส่วนหนึ่งเป็นชาวมอญที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณหมู่ 1 บ้านรามัญตะวันตก และ หมู่ 5 บ้านรามัญตะวันออก คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง ทั้งประมงชายฝั่ง ประมงน้ำลึก และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ชาวมอญบางจะเกร็งนอกจากมีประเพณีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมของไทย เช่น ประเพณีชักพระ สงกรานต์ และงานออกพรรษาแล้ว ที่นี่ยังมีประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตน นั่นคือ การรำผีมอญหรือจูเมิญ ที่จัดขึ้นเฉพาะก่อนพิธีบวชลูกหลานชาวมอญ ซึ่งแต่เดิมชาวมอญให้ความสำคัญกับพิธีกรรมนี้มาก เห็นได้จากเมื่อมีการทำพิธีผู้คนในชุมชนเชื้อสายมอญจะมารวมตัวกันด้วยความเชื่อและศรัทธาเป็นจำนวนมาก

แต่ปัจจุบันประเพณีดังกล่าวลดความสำคัญลง เหลือเพียงคนเฒ่าคนแก่ไม่กี่คนที่รู้ แต่ทั้งหมดเร็วแรงที่สานต่อ กระทั่งเทศบาลตำบลบางจะเกร็งชักชวนเด็ก ๆ ในชุมชน เข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ประเพณี จูเม็ญของชาวมอญที่เลือนหายไปจากชุมชนบางจะเกร็งจึงเห็นแวพพื้นคืนมาอีกครั้ง

“การทำกิจกรรมนอกห้องเรียนเป็นประสบการณ์ตรงที่สามารถสร้างการเรียนรู้ได้ดีที่สุด โดยเฉพาะการได้ออกไปปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมมากกว่า การจดจ่ออยู่กับมือถือ ยิ่งโรงเรียนสนับสนุนและเด็กแสวงหา ยิ่งช่วยพัฒนา เด็กและเยาวชนให้มีศักยภาพมากขึ้นได้”

เมื่อผู้ใหญ่เปิดรับ เด็กจึงก้าวเดิน

ด้วยผ่านประสบการณ์เข้าร่วมโครงการพัฒนาเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น (4 ภาค) ระยะที่ 2 : หลักสูตรนักถักทอชุมชน เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชนและครอบครัว ที่สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ร่วมมือกับมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) หนุนเสริมกระบวนการทำงานในชุมชนมาก่อน เมื่อถูกชักชวนให้เข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ ทีมงานเทศบาลตำบลบางจะเกร็งจึงเข้าร่วม โดย**สุขเกษม ใจวังสกุล** นายกเทศมนตรีตำบลบางจะเกร็ง บอกว่า เทศบาลมีนโยบายส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลในระยะยาว เพราะมองว่าเด็กเยาวชนสามารถเป็นกำลังสำคัญในการดูแลพัฒนาท้องถิ่นของตัวเองในอนาคต โดยมุ่งเน้นสร้างความร่วมมือกับสถานศึกษา เพราะเป็นสถานที่ที่เด็กเยาวชนใช้เวลาอยู่ด้วยมากที่สุด

“การทำกิจกรรมนอกห้องเรียนเป็นประสบการณ์ตรงที่สามารถสร้างการเรียนรู้ได้ดีที่สุด โดยเฉพาะการได้ออกไปปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมมากกว่าการจดจ่ออยู่กับมือถือ ยิ่งโรงเรียนสนับสนุนและเด็กแสวงหา ยิ่งช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีศักยภาพมากขึ้นได้”

รจนา ชูสกุล รองปลัดเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง บอกว่า ที่ผ่านมามงานพัฒนาชุมชนเดินหน้าได้ยาก เพราะต่างคนต่างทำ จริงๆ แล้วในชุมชนประกอบด้วยองค์ประกอบหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานราชการ โรงเรียน วัด หรือแม้แต่ชุมชนเอง หากสามารถสร้างการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนได้ จะช่วยผลักดันงานพัฒนาชุมชนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมชัดเจนและใช้เวลาสั้นกว่าเดิม เมื่อได้รับการติดต่อจาก**พีธเนศ-ชินนุวัฒน์ มณีศรีขำ** ชวนเข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ จึงติดต่อโรงเรียนวัดศรีธารธรรม เพราะเคยร่วมกิจกรรมกันมาก่อน โชคดีที่ผู้อำนวยการโรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนทำกิจกรรมเพื่อชุมชนอยู่แล้ว เมื่อเป้าหมายสอดคล้องกันคือ การพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การร่วมมือกันจึงง่ายขึ้น

“เรามองว่าเด็กมีศักยภาพที่จะทำได้ แต่ผู้ใหญ่ต้องสนับสนุนให้ถูกทาง เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่เองก็ต้องร่วมมือกันเพื่อปูทางให้เด็กด้วย” รจนา กล่าว

“เมื่อเพื่อนเข้ามาถามข้อมูลเกี่ยวกับชาวมอญและชุมชนที่อาศัยอยู่ เธอกลับให้คำตอบได้น้อยมาก จุดนั้นเองทำให้ฉุกคิดถึงการใช้ชีวิตที่ผ่านมาว่า เธอมองข้ามเรื่องราวใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตัวเองไปไม่น้อย”

เหตุเกิดเพราะ “อยากรู้”

เมื่อโอกาสเปิด ทางโรงเรียนจึงประกาศรับสมัครนักเรียนเข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ “*ความอยากรู้*” เป็นแรงผลักดันให้ **จี-กัญญาภัค กรุดสุข จั๊อบ-จิรภัทร แวงสุข ปาล์ม-พรณา อินตา เขียร์-วิชิราพรรณ กลัดเจริญ และเสตมป์-ณัฐรา ไกลทอง** รวมตัวเข้ามาทำโครงการ ยิ่งเมื่อมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมนับ 1 สัปดาห์ ปลุกพลังพลเมือง ความอยากรู้อยิ่งเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

“พี่ๆ แนะนำให้เราลงไปสำรวจชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลชุมชน ยิ่งฟังยิ่งอยากทำ เพราะอยากรู้ว่าถ่าลงชุมชนแล้วเราจะเจออะไรบ้าง” จี กล่าว

โรงเรียนวัดศรัทธาธรรมเป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีนักเรียนทั้งสิ้นประมาณ 160 คน ตั้งอยู่ใกล้วัดศรัทธาธรรม (วัดมอญ) หมู่ 1 บ้านรามัญตะวันตก ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน

โดยรอบส่วนใหญ่มีเชื้อสายมอญ ทีมงานจึงเลือกพื้นที่นี้เป็นพื้นที่เป้าหมาย เพราะอยู่ติดติดรั้วโรงเรียน และชวนปาน ยังอยู่ เพื่อนร่วมรุ่นที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้เข้าร่วมโครงการด้วย เพื่อช่วยให้ทีมทำงานง่ายขึ้น

ปาน เป็นคนในชุมชนและมีเชื้อสายมอญ แต่เมื่อเพื่อนเข้ามาถามข้อมูลเกี่ยวกับชาวมอญและชุมชนที่อาศัยอยู่ เธอกลับให้คำตอบได้น้อยมาก จุดนั้นเองทำให้ปานจุกคิดถึงการใช้ชีวิตที่ผ่านมาว่า เธอมองข้ามเรื่องราวใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตัวเองไปไม่น้อย

ทีมงานลงพื้นที่สำรวจชุมชนกว่า 15 ครั้ง แต่ก็เป็นไปอย่างไร้ทิศทาง จนกระทั่งได้รับคำแนะนำจาก พี่อ้วน-คำรณ นิ่มอนงค์ พี่เลี้ยงโครงการเด็กและเยาวชนฯ ถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการเก็บข้อมูลในชุมชน

“การลงพื้นที่ชุมชนไม่ใช่แค่ลงไปเพื่อนับแต่มีว่าลงไปแล้วกี่ครั้ง” พี่อ้วน เหยยถึงสิ่งที่พูดคุยกับน้องๆ แล้วใช้วิธีการชวนคุยเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่กลุ่มเยาวชน โดยเปรียบเทียบการทำกิจกรรมแต่ละครั้งเหมือนการตกเบ็ดที่ต้องรู้ว่าจะไปตกอะไร แล้วต้องเตรียมเหยื่อ

ชนิดไหน นั่นหมายถึง การลงชุมชนแต่ละครั้งต้องวางเป้าหมายว่า อยากรู้เรื่องอะไร แล้วควรเตรียมคำถามอะไรไปบ้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ยังแนะนำให้ทีมงานใช้ไทม์ไลน์ (Timeline) บันทึกข้อมูลแทนการจดบันทึกใส่กระดาษเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างชัดเจน

“ส่วนใหญ่เราจะนัดกันลงพื้นที่เก็บข้อมูลในวันเสาร์ อาทิตย์ หรือตอนเย็นหลังเลิกเรียน พอได้ข้อมูลมาแต่ละครั้งก็จะมาช่วยกันดูว่าขาดตรงไหน ต้องถามอะไรเพิ่ม ทำให้การทำงานครั้งต่อไปง่ายขึ้น” ปาล์ม อธิบายวิธีการทำงานหลังได้รับคำแนะนำเรื่องการเก็บข้อมูลจากพี่อ้วน

“เมื่อค้นพบว่าปัจจุบันในชุมชนมีจิตวิญญาณเหลืออยู่เพียงคนเดียว... หากไม่กระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาสนใจและไม่มีการอนุรักษ์ไว้ วัฒนธรรมจิตวิญญาณคงสูญหายไปจากชุมชนมอญบางจะเกร็งอย่างแน่นอน”

“จืเมิญ” เอกลักษณ์ความเป็นมอญ

เมื่อได้รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ จึงอยากเผยแพร่สิ่งที่รับรู้ให้คนอื่นรู้ด้วย ยิ่งเมื่อค้นพบว่าปัจจุบันในชุมชนมีจืเมิญเหลืออยู่เพียงคนเดียว คือ ยายทองอยู่ ศรีสมุทร อายุเกือบ 90 ปี ทีมงานมองว่า หากไม่กระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาสนใจและไม่มีการอนุรักษ์ไว้ วัฒนธรรมจืเมิญคงสูญหายไปจากชุมชนมอญบางจะเกร็งอย่างแน่นอน จึงเป็นที่มาของการทำโครงการศึกษาเรียนรู้ วัฒนธรรมจืเมิญในพื้นที่ตำบลบางจะเกร็ง มีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมจืเมิญให้นักเรียน รวมทั้งผู้ใหญ่ในชุมชนบางจะเกร็งรับรู้ เพื่อช่วยสืบสานวัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไป

จืเมิญ คืออะไร? เป็นคำถามที่หลายคนสงสัย

จืเมิญ เป็นชื่อผีบรรพบุรุษของชาวมอญ ตามความเชื่อกล่าวว่า จืเมิญเป็นผู้ชายจึงชอบร่างทรงที่เป็นผู้หญิง ด้วยเหตุนี้ร่างทรงจืเมิญจึงเป็นผู้หญิงเท่านั้น

การรำผีมอญหรือที่บางครั้งเรียกว่า การรำโรง จะจัดขึ้นก่อนงานบวช โดยมีร่างทรงจืเมิญเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ลูกหลานชาวมอญ ทีมงานกล่าวว่า จืเมิญผนวกเอาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเข้ามาด้วย เสมือนเป็นกุศโลบายที่บรรพบุรุษกำหนดไว้ให้ลูกหลานประพฤติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคม อีกทั้งยังเป็นการแสดงความเคารพและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ด้วยการระลึกถึงและเชื่อเชิญมาร่วมงานบุญ หากลูกหลานประพฤติดีจะมีบรรพบุรุษคอยปกป้องดูแล แต่หากประพฤติตนในทางที่เสื่อมเสียจะถูกลงโทษจากผีบรรพบุรุษ

เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีจืเมิญไม่สามารถหาได้ทั่วไปทางอินเทอร์เน็ตและหนังสือ ทีมงานจึงต้องเก็บข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชนอย่างรัดกุม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้องที่สุด จากนั้นนำมาจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อคือ ประวัติความเป็นมาของชุมชนไทย-รามัญ

ความสำคัญของประเพณีมอญ (จื๋อเม็ญ) คุณค่าที่ควรรักษา และการประกอบพิธีกรรม และนำไปจัดทำเป็นจุลสารไว้แจกจ่ายแก่โรงเรียน ชุมชน และห้องสมุดในจังหวัดต่อไป

“ข้อมูลที่เก็บได้ส่วนใหญ่ตรงกัน หากข้อมูลส่วนไหนไม่ตรงกัน ก็นำข้อมูลอื่น ๆ ที่เก็บได้มาเทียบเคียง เสร็จแล้วให้ครูที่ปรึกษาดูว่า เนื้อหาที่เรียบเรียงมาใช้ได้หรือไม่” ปาล์ม กล่าว

“ตอนแรกเราอยากทำแค่นั่งสือป๊อปอัพ (Pop-Up) เพื่อนำเสนอข้อมูลจื๋อเม็ญเท่านั้น เพราะไม่ได้มีความมุ่งมั่นขนาดอยากเข้ามาช่วยกอบกู้เอกลักษณ์ความเป็นมอญ แต่เมื่อได้ลงพื้นที่สอบถามข้อมูล ก็ยิ่งสนใจ สิ่งที่ทำให้เห็นคุณค่าวัฒนธรรมชาวมอญ จึงอยากเผยแพร่ให้คนอื่นรู้ด้วย คิดกันว่าถ้าทำหนังสือ ป๊อปอัพผู้ใหญ่คงไม่สนใจ เลยเปลี่ยนมาเป็นจุลสารแทน” ปาน กล่าว

ขยายผลความรู้

นอกจากจัดทำจุลสาร “สืบสานตำนานมอญจื๋อเม็ญ” แล้ว ทีมงานยังนำข้อมูลวัฒนธรรมจื๋อเม็ญที่ได้จากการวิเคราะห์หลังเคราะห์มาเรียบเรียงเพื่อเผยแพร่ผ่านเสียงตามสายให้นักเรียนในโรงเรียนได้รับรู้

ปาน บอกว่า การหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตมานำเสนอให้เพื่อนในโรงเรียนฟังกับการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เองมาเผยแพร่ให้ความรู้สึกแตกต่างกัน

“เดิมทีครูแนะนำว่าน่าจะหาข้อมูลที่น่าสนใจมาเผยแพร่ แต่เรามีข้อมูลจากการทำโครงการอยู่แล้ว เลยขออนุญาตครูนำข้อมูลเรื่องจื๋อเม็ญมานำเสนอ เพราะคิดว่าน่าสนใจว่า ซึ่งก็ได้รับการตอบรับที่ดี มีน้องเข้ามาถามถึงห้องเสียงตามสายว่า พวกเราทำโครงการอะไร แล้วอยากให้เราเล่าเรื่องจื๋อเม็ญให้ฟัง ครูบางคนก็สนใจเข้ามาถามไถ่ ตอนนั้นรู้สึกภูมิใจและดีใจที่คนพื้นที่อื่นสนใจอยากรู้เรื่องราวในชุมชนเรา”

อย่างไรก็ตาม ทีมงาน บอกว่า จุลสารและการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายเป็นการเผยแพร่ทางเดียวที่ไม่เห็นปฏิริยาของผู้รับสาร ทีมงานจึงตอกย้ำให้นักเรียนได้รับความบันเทิงและเรียนรู้ตำนานจื๋อเม็ญผ่านการแสดงละคร โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนในโรงเรียนวัดศรัทธาธรรม

“ตอนแรกคิดการแสดงไว้อย့်ใหญ่อลังการมากกว่า ต้องมีฉาก มีบทพูดเยอะ ๆ จนเครียดกันทั้งกลุ่ม เพราะพวกเราไม่มีความรู้เรื่องการแสดงละครมาก่อน ตอนนั้นอยากล้มเลิกความคิดไปเลย แต่เพื่อนเข้ามาแนะนำว่าเราไม่ต้องทำขนาดนั้นก็ให้แสดงด้วยท่าทางที่สามารถสื่อสารให้ห้อง ๆ ครูเรื่องก็พอแล้ว ซึ่งพอแสดงจริงนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจดีเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูต้องคอยห้ามปรามไม่ให้คุยกัน” จ๊อบ กล่าว

เมื่อถามถึงความพอใจในการเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางต่าง ๆ ทีมงาน บอกว่า พอใจกับการทำงานของตัวเอง เนื่องจากการดำเนินงานมีการต่อยอดจากแผนงานที่วางไว้เดิม และสามารถเผยแพร่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็จุลสารสืบสานตำนานมอญจื๋อเม็ญ ซึ่งครูที่ปรึกษาโครงการรับหน้าที่ช่วยส่งไปรษณีย์ไปตามโรงเรียนและห้องสมุดใน

จังหวัดสมุทรสงครามกว่า 50 แห่ง การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย และการแสดงละครที่สร้างการรับรู้ให้นักเรียนและคณะครูในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

“โครงการนี้ทำให้เธอเข้าใจคำว่า “หน้าที่” อย่างลึกซึ้งขึ้น เพราะต้องเป็นหัวหน้าทีม ทำให้รู้สึกถึงความรับผิดชอบที่ต้องพาโครงการไปให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ และต้องพร้อมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนในทีม เพราะโครงการไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นความตั้งใจของทุกคน”

“เปลี่ยน” เพราะ “เรียนรู้”

เมื่อมองย้อนมาที่ความเปลี่ยนแปลงของตัวเอง ทีมงาน บอกเป็นเสียงเดียวกันว่า โครงการนี้ทำให้มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เพราะได้ลงมือทำ จนกล้าคิด กล้าทำ ต้อยอดไปเรื่อยๆ ยกตัวอย่างเช่น เดิมทีพวกเขาไม่อยากจะออกไปพูดคุยกับผู้คนในชุมชน เพราะกลัวไม่ได้รับความร่วมมือ แต่เมื่อเปิดตัวเองเข้าหาผู้อื่น ความห่างเหินกลับกลายเป็นความสัมพันธ์ใกล้ชิด จนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับชุมชนอย่างที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อน

“ถ้าเราไม่กล้าพูด ไม่กล้าถาม ไม่กล้าทำ เราก็จะไม่รู้ คนอื่นก็ไม่รู้ด้วย แล้วจะไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นเลย แต่ถ้าเราพูดออกมาคนอื่นจะเข้าใจเรามากขึ้น ยิ่งฟังคนอื่นพูด เราก็เข้าใจคนอื่นมากขึ้นตามไปด้วย” ปาล์ม กล่าวเสริม

ด้าน เชียร์ บอกว่า โครงการนี้ทำให้เธอเข้าใจคำว่า “หน้าที่” อย่างลึกซึ้งขึ้น เพราะต้องเป็นหัวหน้าทีม ทำให้รู้สึกถึงความรับผิดชอบที่ต้องพาโครงการไปให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ และต้องพร้อมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนในทีม เพราะโครงการไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่งแต่เป็นความตั้งใจของทุกคน

“ทุก ๆ ขั้นตอนที่ผ่านมาไม่ง่ายเลย บางครั้งมากันไม่ครบ เราก็ต้องตามเพื่อนมาทำโครงการต่อให้ได้ กว่าจะเก็บข้อมูลได้ กว่าจะเรียบเรียงมาเป็นหนังสือ จนวันนี้พวกเราสามารถทำผลงานออกมาเป็นจุลสาร ได้ออกไปแสดงละครให้ห้อง ๆ ดูก็รู้สึกภูมิใจมาก ไม่คิดว่าจะทำได้ขนาดนี้”

เชียร์ บอกอีกว่า โครงการนี้เข้ามาเปลี่ยนมุมมองความคิดของเธอที่มีต่อคนใกล้ตัวไปอย่างสิ้นเชิง *“เมื่อก่อนเราได้แค่เห็นว่าชุมชนอยู่ตรงนั้น แต่พอมาทำโครงการเราได้เห็นชีวิตของเขา คนแก่หลายคนอยู่บ้านตามลำพังไม่มีคนคุยด้วย เราเห็นแล้วสงสาร มันทำให้เราหันไปมองปู่ย่าตายายของเรา จึงหันไปพูดคุยกับเขามากขึ้น สนใจเขามากขึ้น”*

ขณะที่ จ๊อบ บอกว่า จากเดิมที่เป็นคนนิ่งดูตาย ไม่อยากสูงส่งกับใคร ไม่อยากออกนอกบ้าน ปัจจุบันกลับรู้สึกสนุกและตื่นเต้นเมื่อได้ออกมาทำกิจกรรมในชุมชน เพราะได้เรียนรู้สิ่งใหม่อยู่ตลอดเวลา

ส่วน ปาน ครั้งแรกที่เข้ามาทำโครงการเธอต้องเผชิญหน้ากับความไม่เข้าใจของผู้ปกครองที่กังวลว่าจะกระทบการเรียน ถึงขนาดเพื่อนในกลุ่มรวมตัวกันไปขออนุญาตถึง

ที่บ้านก็ยังไม่ได้ผล จนต้องขอความช่วยเหลือจาก ครูรุ่ง-ศิริลักษณ์ อินทรบุตร แต่ในที่สุดเวลาก็เป็น เครื่องพิสูจน์ เพราะผลลัพธ์จากการทำโครงการทำให้ ทางบ้านมั่นใจและเชื่อใจในตัวเธอมากขึ้น

“บ้านเราก็อยู่ในชุมชน เวลาลงชุมชนแม่ก็เห็น และรู้ว่าทำอะไร เขาอาจจะเห็นเราดูแลการเอางาน มากขึ้น เล่นเกมน้อยลง เชื่อฟังแม่มากขึ้น เพราะ เข้าใจแล้วว่าที่เขาเคียดเข็ญเพราะอยากให้เราก้าวหน้า ตอนนี้แม่เลยไม่กังวล” ปาน กล่าว

ครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง

สำหรับหน้าที่ของที่ปรึกษาโครงการ ครูรุ่ง บอกว่า เธอต้องปรับตัวหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ เปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้บอก” มาเป็น “ผู้ตั้งคำถาม” ซึ่งเป็นคำแนะนำที่ได้รับจากพี่เลี้ยงโครงการพลังเด็กและ เยาวชนฯ

“แรกๆ เราบอกเด็กไปเลยว่าให้ทำอะไรบ้าง สิ่ง ที่ สังเกตได้คือ เขารอฟังว่าเราจะให้ทำอะไรต่อไป อย่างไร ถ้าเราไม่บอก เขาก็จะมาถามไม่หยุด แต่ไม่คิดเองเลย พอเรากลมกลับไปว่า แล้วรู้หรือเปล่าว่าที่ทำอยู่นั้นทำไป

“การบอกให้เด็กทำไปเลยอาจง่ายกว่า ไม่ต้อง เสียเวลาเยอะ แต่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเด็กจะ ไม่ถาวร เปรียบเหมือนการท่องจำตามตำรา ที่ผ่านมาเด็กจะรู้แค่ในหนังสือ แต่ไม่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนการถาม ให้เด็กคิด แล้วกระตุ้นให้ลงมือทำจะทำให้เด็ก เข้าใจและนำไปใช้ได้จริง”

ทำไม เด็กตอบเราไม่ได้เลย เพราะลึก ๆ แล้วเด็กรู้สึกรู้ว่า ต้องทำเพราะเราบอกให้ทำ เด็กแค่ทำได้ แต่ไม่ได้คิดว่า ทำแล้วจะเกิดผลอะไรตามมาบ้าง แล้วจะสร้างความ เปลี่ยนแปลงอย่างไร”

ครูรุ่ง กล่าวเสริมว่า การบอกให้เด็กทำไปเลยอาจ ง่ายกว่า ไม่ต้องเสียเวลาเยอะ แต่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น กับเด็กจะไม่ถาวร เปรียบเหมือนการท่องจำตามตำรา ที่ผ่านมาเด็กจะรู้แค่ในหนังสือ แต่ไม่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนการถามให้เด็ก คิด แล้วกระตุ้นให้ลงมือทำจะทำให้เด็กเข้าใจและนำ ไปใช้ได้จริง พร้อมยกตัวอย่างสถานการณ์การตั้งคำถาม ขวนคิดกับทีมงานว่า ตอนแรกที่ทีมงานยังไม่เข้าใจว่า “ผู้รู้” คืออะไร? คิดว่าผู้รูน่าจะหมายถึงผู้นำชุมชน เช่น กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เราถามเขาก่อนว่าเรื่องที่จะทำคือ เรื่องอะไร พอเด็กตอบว่าเรื่องจุเมิญญ เราก็ถามต่อว่าแล้ว คิดว่าคำว่าผู้รู้ไปเกี่ยวกับจุเมิญญอย่างไร เด็ก ๆ เลยได้ จังหวะคิดแล้วบอกว่า ผู้รู้ไม่ได้หมายถึงแค่ผู้นำชุมชน แต่เป็นใครก็ได้ที่มีความรู้เรื่องจุเมิญญ หลังจากนั้นเด็ก ๆ ก็ ไปคิดว่าใครบ้างในชุมชนที่รู้เรื่องนี้

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับทีมงาน ครูรุ่ง ยกตัวอย่าง แง ยังอยู่ น้องชายของปาน ที่พี่ ๆ ขวนเข้า มาทำกิจกรรมว่า เดิมทีแกกล้าและมั่นใจในตัวเองสูงมาก แต่เมื่อมาทำโครงการ แงได้ถูกคิดว่าสิ่งที่รู้นั้นอาจไม่ใช่ ทั้งหมด จึงปรับปรุงตัวเองด้วยการยอมรับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น มีความขยันและรับผิดชอบมากขึ้น

“แ่งเป็นเด็กหัวดีแต่ขี้เกียจ แล้วเขาก็มีความมั่นใจในตัวเองว่าเขาหัวดี แต่พอได้ไปลงชุมชน ได้ไปรู้ไปเห็นในสิ่งที่ไม่เคยรู้ เขาได้เห็นตัวเองว่าที่คิดว่าตัวเองรู้ดีแล้วจริง ๆ นั้นไม่ใช่”

ครูรุ่ง เล่าต่อถึงพัฒนาการของทีมงานว่า จากเดิมนักเรียนแทบไม่มีความภาคภูมิใจที่จะพูดถึงความเป็นมอญของตัวเอง เพราะรู้สึกอาย อีกส่วนหนึ่งอาจเพราะรู้สึกว่าตัวเองแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่ตอนนี้ทีมงานสามารถลุกขึ้นพูดภาษามอญหน้าเวทีต่อหน้าเพื่อน ๆ ได้อย่างภาคภูมิใจ

ผลจากการร่วมมือผลักดันโครงการของทุกภาคส่วน ทั้งโรงเรียน วัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ครูรุ่ง ย้ำว่า กระบวนการและพี่เลี้ยงเป็นองค์ประกอบ 2 ส่วนสำคัญที่จะช่วยนำทางให้เด็กเยาวชนค้นพบความสามารถที่ซ่อนอยู่ จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ และโครงการนี้ก็มีครบทั้ง 2 องค์ประกอบ เริ่มจากการสนับสนุนกระบวนการคิดของเยาวชนตั้งแต่เวทีนับ 1-5 ที่สอนให้เด็กเรียนรู้เรื่องการวางแผนงานและมองหาต้นทุนทางทางสังคมในชุมชนของตน ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดให้เด็กมีความกล้าที่จะออกไปลงมือทำ ส่วนตัวพี่เลี้ยง ทั้งที่ปรึกษาโครงการอย่างครู หรือทีมพี่เลี้ยงโครงการเด็กและเยาวชนฯ รับบทบาทเป็นผู้ช่วยกระตุ้นและผลักดันให้เด็กทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

“ถ้าเด็กได้แต่กระบวนการไม่มีพี่เลี้ยงดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กก็จะขาดคนชี้แนะ และขาดกำลังใจ ถ้ามีพี่เลี้ยงแต่ไม่ได้กระบวนการคิดที่ถูกต้อง พี่เลี้ยงและเด็กคงไม่กล้าคิดกล้าทำ เพราะไม่รู้ว่าจะต้องทำอย่างไร”

การเอาตัวเอาใจเข้าไปเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าและวิถีวัฒนธรรมของตนเองแล้ว การลงมือเรียนรู้ด้วยตัวเอง ยังส่งผลให้ทีมงานปรับเปลี่ยนวิธีคิด จากที่เคยนั่งดูตายไม่สนใจว่าสิ่งดีๆ ในชุมชนจะอยู่หรือหายไป ก็ลุกขึ้นมาเอาธุระพยายามสืบค้นและสานต่อให้วัฒนธรรมดีๆ อย่างจุ้เมิญแล้ว สายสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ผู้เฒ่าผู้แก่ รวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครองยังกลับมาแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ส่วนวิธีทำงานจากที่รอแต่ครูสั่งให้ทำ วันนี้พวกเขาหาญกล้าลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงตัวเอง นำพาครูและคนในชุมชนให้ย้อนคืนกลับมาให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรมของชาวมอญบางจะเกร็งให้อยู่คู่ตำบลบางจะเกร็งตลอดไป

โครงการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่นในพื้นที่ ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ที่ปรึกษาโครงการ	ศิริลักษณ์ อินทรบุตร
ทีมทำงาน	นักเรียนโรงเรียนวัดศรีทัศนารวม
จิรภัทร แวงสุข	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีทัศนารวม
พรนภา อินตา	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีทัศนารวม
วิชิราพรรณ กัดเจริญ	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีทัศนารวม
ปาน ยังอยู่	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีทัศนารวม
กัญญาภัค กรุดสุข	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
ณัฐฐา ไทรทอง	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
แฉง ยังอยู่	ประถมศึกษาปีที่ 6